

ŽRÁT HONEM nebo raději NEŽRÁT

„Mlsáme čokoládu, protože se nudíme, vyprázdníme celý sáček brambůrek, protože jsme ve stresu, nejsme schopni pozřít ani sousto, protože máme strach: náš emoční stav se někdy promítá do našich stravovacích vzorců. S tím se však nesetkáváme pouze u lidí. Stejně fyzické procesy se vyskytují i u koní a, stejně jako u lidí, se projevují v podobě různých vzorců příjmu potravy. Proto je sledování těchto vzorců doplňující metodou v hodnocení míry napětí u koní.“

Říká Rachaël Draaisma, která strávila poslední čtyři roky studiem komunikace a konejšivých signálů koní. V tomto článku rozebírá vzorec příjmu potravy a různé postoje, které mohou koně zaujmát.

Řeší koně své emoce žrádlem?

„Když jsme před čtyřmi lety zahájili výzkum komunikačních signálů koní, začala jsem analýzou 220 videozáznamů domestikovaných koní, kteří různými způsoby komunikovali s lidmi. Kromě jiného jsem sledovala, co koně dělají svými ušima, očima a hubou a v jaké pozici mají hlavu s krkem a trup. A přestože to nebylo původně tématem mého výzkumu, nemohla jsem si nevšimnout zvláštních vzorců příjmu potravy, které se pojily s určitou mírou napětí.“

„Na základě vlastních pozorování a dodatečného výzkumu jsem vyvodila, že kůň vykazuje odlišný vzorec příjmu potravy, když mírně vzroste míra jeho napětí. Zvyšuje se frekvence žvýkání – někdy až na 75 žvýkacích pohybů za pět minut. Kromě toho využívá jinou techniku kousání. Kouše uspěchaně, během toho například trochu víc obnaží řezáky, nebo více otevře hubu, aby rychleji ukousl větší sousto trávy. Když se napětí sníží, uvidíte, jak se kůň vrací do normálu, jeho

v z o r e c
příjmu potravy je uvolněnější. Pokud se napětí nesníží, ale naopak se zvyšuje, uvidíte, že žere ještě hektičtěji. Bere si menší sousta a někdy ani nevěnuje dostatek času jejich pořádnému rozžvýkání a polknutí. Jindy mu sousto sena nebo trávy vypadne z huby. Také pití je uspěchanější. Kůň dělá malé hlty, pití přerušuje uspěchanými pohyby, například obejde kolečko, rozhlédne se, flémuje nebo řehtá. Pokud se napětí stále zvyšuje, kůň úplně přestane žrát nebo pít, i když mu něco nabídnete.“

Žraní zmírňuje strach

Je zajímavé se dívat, jak biologické mechanismy podchycují toto chování. Rachaël Draaisma: „Amygdala je mozková kůra ve tvaru mandle, která hraje aktivní roli v detekci strachu. Strach může být reakcí na podnět nebo situaci, kterou kůň zažívá poprvé a která ho vylekala. Tento pocit však může mít i v souvislosti s podnětem, kterého se přímo jako takového nebojí, ale spojuje si ho se situací, která ho vystrašila v minulosti. Když amygdala vyhodnotí situaci jako strach nahánějící, podnítky k činnosti hypotalamus, hypofýzu a nadledvinky (osa hypotalamus-hypofýza-nadledviny). Ty mezi jinými produkují adrenalin, noradrenalin a dopamin. To jsou hormony, které připravují vaše tělo na reakci boj nebo útěk. Výzkum ukazuje, že v případě zvyšujícího se stresu má příjem potravy tlumící efekt na aktivitu této osy a mírní strach.“

„Pokud si podnět nebo situace, která u koně vyvolala strach, zachováva svoji intenzitu a napětí koně roste, příjem potravy už tento tlumící efekt nemá. Převládáne příprava na akci. Hormony adrenalin, dopamin

adrenalin – a později glukokortikoidy, například kortizol – zahltí tělo koně. Objeví se další příznaky napětí. Kůň drží hlavu vysoko, má napjaté svaly, kulaté oči, kulaté nozdry a může mít i jinak tvarovaný dolní pysk. Jak bylo řečeno, pohybuje se mnohem uspěchaněji. Není dostatečně klidný, aby uvolněně žral a pil. Pokud jeho napětí ještě dále roste, uvidíte, že kůň přestane žrát a pít úplně. Příčinu toho hledejte ve střevech. Pod vlivem sekrece kortizolu (následkem zvýšeného napětí) se tenké střevo pohybuje pomaleji. Naopak pohyby nebo kontrakce tlustého střeva jsou kortizolem výrazně zvýšené. To znamená, že potrava je transportována střevem rychleji, takže kůň kálí (často produkuje vodnatý, lepkavý trus, nebo pouze odejde z konečnicku trocha vody). Vědci předpokládají, že rozpor mezi zvýšenou aktivitou tlustého střeva a sníženou aktivitou tenkého střeva způsobuje, že koni je nevolno, což ho přiměje, aby přestal žrát a pít.“

Předejít stresu a zjistit příčinu

„Jako jezdci a ošetřovatelé samozřejmě chceme předejít stresovým reakcím, jak je to jen možné, a vytvořit pro svého koně pozitivní pracovní a učební atmosféru. Pomůže nám analýza toho, jak rychle koně žerou a jakou používají techniku kousání. Pokud už není kůň schopen žrát nebo pít, pak je ve vysokém stresu. Pokud žere rychle, pak pociťuje mírné napětí a pokouší se žraním uklidnit. Pokud v takovém případě kůň nemá k dispozici trávu nebo seno, můžete ho někdy vidět, jak oždibuje zem, aby našel něco, co by mohl sežrat.“

Pokud vidíte, že kůň kouše rychleji nebo jiným způsobem, než je normální, pokuste se zjistit, co je příčinou jeho napětí. Stojí na místě, kde se necítí dobře? Jste na vyjížděce a je váš kůň nervózní, protože je daleko nebo dlouho pryč ze stáje? Pokouší se uklidnit, protože cítí cizí pachy, nebo slyší zvuky dětí, na které není zvyklý? Je na pastvině s jinými koňmi,

Foto Christiane Slawik

➤ Ristin a Indy (kůň) jsou venku na procházce. Indy se zakloní, protože kolem rychle projede nákladní auto.

➤ Indy jde k Ristinovi a vykazuje vazebné chování.

➤ Další krok: žraní za účelem uklidnit se.

➤ Žraní v napětí. Foto Gijs Timmers Photography

kteří se k němu chovají nepřátelsky? Koně mají vynikající smysly, takže někdy nebudete schopni zjistit podnět, který toto chování spustil. Stále však můžete určit, odkud podnět přichází, pokud se podíváte stejným směrem, kterým se dívá i kůň, nebo kam nasměroval uši.“

Natočení se k podnětu...

„Když váš kůň pociťuje mírné napětí – mechanismus boje nebo útěku ještě nebyl spuštěný – a vy se pokoušíte zjistit, na jaký podnět reaguje, může vám pomoci také to, jakou pozici kůň vůči podnětu zaujímá. Proberu tři pozice, které vyšly z mého výzkumu. Kůň se může k podnětu natočit zádí, bokem nebo předkem (plec a hlava). První dvě pozice (natočení se zádí a bokem) jsem vyhodnotila jako konejšivé signály. Způsob, jakým se kůň k podnětu natočí, vyjadřuje jeho úmysly. Pokud se natočí zádí a bokem, pokouší se podnět uklidnit, ať už je to osoba, zvíře nebo předmět. Tato pozice zároveň uklidňuje i jeho. Díky ní se vyhne konfliktu, ale může zůstat ve stejném prostředí, jako je podnět, který tuto reakci spustil. Je to podobné, jako když odvrátíme zrak nebo se otočíme od cizího člověka, který stojí kousek od nás a prohlíží si nás. Nechceme utéct ani bojovat, chceme pomoci nekonfrontujícího signálu dát tomuto člověku najevo, že už nemáme zájem o další kontakt.“

... zádí

„Natočení se zádí má za úkol zmírnit podnět víc, než natočení se bokem. Kůň, který se natočí k podnětu zádí, s menší pravděpodobností k němu

později přistoupí. Pokud se natočí k podnětu bokem, může k němu po nějaké době přistoupit. Z tohoto hlediska je natočení se bokem něco jako malá přestávka v komunikaci. Obě pozice však umožňují koni dělat něco jiného a k podnětu nepřistoupit.“

... zádí nebo bokem

„Kůň, který se z tohoto důvodu natočí směrem k podnětu bokem nebo zádí, to dělá s měkkými svaly. Jeho oči jsou mandlového tvaru a měkké; jeho nozdry jsou dlouhé. Je také možné, že má přivřené oči, když se otáčí. Jeho obě uši směřují dopředu, jako by se soustředil na zcela jinou věc, než je podnět, na který reaguje. Může to být kůň, který se natočí zádí k rušné uličce, nebo kterého jiný kůň na pastvině prohnal a on nyní tímto způsobem může stát v jeho blízkosti. Natočení se zádí ve smyslu konejšivého signálu je naprosto odlišné od situace, kdy se kůň chystá vykopnout zadní nohou. Takový kůň má napjatou horní linii a hlavu a krk drží vysoko. Jeho uši jsou stočené dozadu. Týl má snížený a nos mírně vystrčený nahoru. Někdy může trochu pootočit hlavu, aby viděl podnět, který se chystá zasáhnout. Je také možné, že v hrozbě zvedne jednu zadní nohu.“

... nebo předkem

„Pokud je mírně napjatý kůň (ať už žere nebo ne) natočený čelem k podnětu, jistě k němu po krátké době přistoupí. Může se k němu rozejít přímo. Někdy je opatrnější a vy ho uvidíte vysílat další konejšivé signály. Například se může přibližovat k podnětu mělkým obloukem, pohybuje

➤ Natočení koně bokem a žraní jako prostředek k uklidnění během zvykání na přepravník.

se pomalu, někdy zastaví, odvrátí na chvíli od podnětu hlavu nebo krk, může žvýkat nebo mrkat.“

Jak využít příjem potravy a postoje koně ve svůj prospěch?

„Napětí koně můžete vyčíst z jeho řeči těla a obličejů a z jeho chování. Z tohoto hlediska může být užitečné sledovat koně, jak žere a jaký postoj zaujímá. Způsob příjmu potravy vám dá výbornou informaci o míře jeho napětí. Jaký postoj kůň zaujímá, vám zase řekne, jak velkou má motivaci přistoupit k podnětu. Pokud ho chce jít rovnou prozkoumat, natočí se k němu čelem. Pokud si chce dát nejdříve přestávku, natočí se k němu bokem. A pokud k němu nechce jít, otočí se jeho směrem zádí. To vše s cílem vyhnout se konfliktu.“

„Když vidíte, že kůň zažívá mírné napětí, nejdříve zjistěte, zda to vyžaduje váš zásah. Dívejte se, jak žere a jaký postoj zaujímá. Když se kůň uklidní a dokáže situaci zvládnout sám, pak je to dobře a vy nemusíte dělat nic. Pokud se však neuklidní, pak se rozhodněte, jak mu co nejlépe pomoci.“

Rachaël pokračuje: „Žraní ho uklidní v případě, že pociťuje mírné napětí. Myslíte-li si, že kůň nevládá situaci, můžete ho nakrmit. V tom případě bych mu nabídla seno nebo trávu. Podejte mu krmení ve chvíli, kdy je uvolněný a například nežadoní o krmení nebo není ve stresu z toho, že neví, kdy něco dostane. Já s krmením nečekám, až přestane žadonit, nečekám, až pochopí, že nemá žadonit. Nemyslím si, že by pochopil tak složitý kognitivní koncept ve chvílích napětí. Pokud na koně působí podnět, který má problém zvládnout, snažím se ho udržet uvolněného, aby si s touto situací spojovat pozitivní zkušenosti. Pokud chcete, můžete mu do budoucna dávat stále méně a méně krmiva.“

Žraní během tréninku?

„Někdy se lidé zdráhají použít během tréninku seno nebo trávu. Říkají, že tím naučí koně žrát všude. To může být problém. Myslím, že se to dá vyřešit. Když ho například budete pást venku na vodítku, dáte mu jasný signál pro začátek a konec pasení. Pokud jste mu nedali signál pro začátek pasení, nedovolte mu žrát. Tak ho naučíte, kdy může a kdy nemůže žrát. Myslím si, že je také důležité si uvědomit, že ve volnosti se koně většinou pasou celý den. Pasení je nepostradatelný instinkt. Žaludek koní produkuje kyselý žaludeční šťávy dvacet čtyři hodin denně. Když žvýká potravu, produkuje kůň sliny. Když se ty sliny dostanou do žaludku s potravou, neutralizují kyselinu. Několik studií ukázalo, že pokud kůň nedostane píci každých šest hodin, zvyšuje se pravděpodobnost vzniku žaludečních vředů. Mnoho domestikovaných koní však musí čekat na své krmení mnohem déle než šest hodin. Takže pokud byste měli použít seno jako uklidňující faktor, pak to může být zároveň prospěšné pro žaludek koně i pro jeho celkové zdraví. Pokud máte koně, které smíte krmit píci jen omezeně, stále můžete používat seno jako uklidňující prostředek, pokud změníte dobu řádného krmení (nebo kvantitu).“

„Můžete také využít své znalosti ohledně postojů koní. Natočte ho tak, aby se díval na podnět, pokud se mu to líbí a je uvolněný. Pokud se trochu bojí nějakého podnětu, natočte ho k němu bokem nebo zádí. Toho můžete využít během čištění. Nebo mu v jeho boxe dejte seno na jiné místo, nebo když ho držíte venku na vodítku. Přitom udržujte koně od podnětu v takové vzdálenosti, kterou dokáže zvládnout, takže se nespustí úteková reakce. Pokud ho v této pozici necháte žrát píci, kombinujete obě metody a to můžete použít jako dodatečný prostředek během jeho socializace.“

seminář

s Rachaël Draaisma
autorkou knihy

22/06/2019

Konejšivé signály a řeč těla,
jejich rozpoznání a užití

23/06/2019

Equinní mentální stimulace
a pachová práce

v Brně

detaily a vstupenky
info@venya.sk

www.venya.sk